

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

שלח תשע"ב

פרשת שבוע

למה דווקא יריחו?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בהפטרת פרשת שלח נקרא אודות שליחת המרגלים אל העיר יריחו. ננסה להבין מדוע נבחרה עיר זו, להיות העיר הראשונה שעם ישראל יכבוש, עם כניסתו לארץ ישראל המערבית? מדוע מצאו עצמם המרגלים דווקא אצל רחב? ומדוע נאסרה בניית העיר מחדש, תוך כדי אזהרה חמורה מאוד, הכוללת עונש נורא למי שינסה לבנותה? על השאלה הראשונה ניתן לענות בפשטות. יריחו שכנה ליד מעברות הירדן והיא שמשה כמעין שער כניסה לארץ כנען. מי שיהיה בידו המפתח לעיר יהיה בידו המפתח לשער הכניסה לארץ כולה. וז"ל המדרש: "אמר ר' שמואל בר נחמני יריחו היתה נגרה (בריחה=מפתחה) של ארץ ישראל, אמרו אם יריחו נכבשת כל הארץ נכבשת"

(מדרש תנחומא פרשת בהעלותך סימן יח).

תירוץ זה איננו עונה על שאר השאלות. לכן נציע הסבר רוחני שיתרץ את כולן.

ארץ ישראל היא ארץ הקודש, "ארץ ישראל טהורה" (מקוואות פ"ח מ"א). זהו מצב שנתחדש רק בימי יהושע בן נון, בהליך שהפך את ארץ כנען לארץ ישראל. הליך זה לא היה רק פוליטי מדיני אלא גם רוחני.

כנען היה שותפו של אביו חם, במעשה הנורא שעשה לנח. הכתוב מספר:

"וַיִּשְׁפֹּט מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלָה: וַיֵּרָא חָם אֲבִי כְנָעַן אֵת עֲרֹנֹת אָבִיו וַיַּגִּד לְשָׁנָי אֲחִיו בְּחֹזֶק" (בראשית ט' כא-כב).

מסביר רש"י בעקבות חז"ל: "יש אומרים סרסו ויש אומרים רבעו".

בין כך ובין כך, נעשה כאן מעשה שמנוגד בתכלית הניגוד לחיים בקדושה ובטהרה. בעניינם של מעשים שכאלה כבר לימדנו בלעם: "אמר להם: אלהיהם של אלו שונא זימה הוא ... בוא ואשיאך עצה: עשה להן קלעים, והושיב בהן זונות"

(סנהדרין דף קו ע"א).

הגעתם של מרגלי יהושע, דווקא אל ביתה של רחב הזונה והחזרתה בתשובה, היא המסמלת מצד אחד את המצב בארץ כנען קודם כניסת עם ישראל, ומצד שני את הפיכתה לארץ ישראל. לכן, מקום זה חייב להישאר בשיממונו, כסמל למהפך שהתרחש. בנייתה מחדש של העיר עלולה להתפרש כחזרה לימים האפלים טרם הגעת המרגלים. תל החרבות שהתנשא בכניסה לארץ, על יד שער הכניסה הזהיר את הנכנסים: זו ארץ ישראל ולא ארץ חם וכנען. לכן ברורה גם אזהרתו של יהושע בן נון:

"וַיִּשְׁפַּע יְהוֹשֻׁעַ בַּעַת הַהֵיאָלָה לְאָמֹר אֲרוּר הָאִישׁ לְפָנָי יִקְנֶה אֲשֶׁר יָקוּם וַיִּבְנֶה אֵת הָעִיר הַזֹּאת אֵת יְרִיחוֹ בְּבִכְרוֹ וַיִּסְדְּגָהּ וּבְצַעֲרוֹ יִצְיֵב הַלְתִּיהָ" (יהושע ו' כו).

נוכח את דברינו, תוך כדי בחינת המאורעות שאירעו בתקופת אחאב ואיזבל.

חתונותיהם של מלכי ישראל ויהודה עם נסיכות צידוניה שהבולטת שבהן היא: "אִיזָבֵל בַּת אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִידוֹנִים" (מלכים א' ט"ז לא) אשת אחאב, השחיתו את המידות בנושא האישות. איזבל הייתה ידועה לשמצה בתחום הזנות, עבודת הבעל גם היא זנות וצידון הוא בכורו של כנען. לכן, אין זה פלא שדווקא ידדו ורעו של אחאב, חיאל בית האלי, הוא זה שחזר ובנה את יריחו. כמבואר בכתוב:

"וַיַּעַשׂ אַחְזָב אֵת הָאֲשֶׁרָה (החלק הנקבי של עבודת הבעל) וַיִּוֹסֵף אַחְזָב לַעֲשׂוֹת לְהַכְעִים אֵת יִקְנָק אֶלְהֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו: בְּיָמָיו בָּנָה חִיָּאל בֵּית הָאֱלֹהִים אֵת יְרִיחוֹ" (מלכים א' ט"ז לג).

לכן, ברורים גם דברי הכתוב המתארים את סופו של אחאב:

"וַיִּשְׁטֹף אֵת הַרְקָב עַל בְּרֶכֶת שֶׁמֶרוֹן וַיִּלְקֹוּ הַקְּלָבִים אֵת דָּמוֹ וַהֲזִנֹּת נָחֲצוּ כְּדָבַר יִקְנָק אֲשֶׁר דִּבֶּר" (שם כ"ב לח).
שהרי כבר הסברנו לעיל מה הקב"ה שונא ועל כן ציוותה אותנו התורה:
"לֹא תִבְיָא אֶתְנֵן זֹנָה וּמְחִיר קְלָב בֵּית יִקְנָק אֶלְהֵיךָ לְכָל נֶדֶר פִּי תִזְעַבְתָּ יִקְנָק אֶלְהֵיךָ גַם שְׁנֵיהֶם" (דברים כ"ג יט).

דווקא בימים אלה שהמאבק על ארץ ישראל שוב עולה לכותרות, הבה ונזכור את חובתנו לשמור על ארץ ישראל מפני המגמה להפוך אותה ח"ו לארץ כנען.

לע"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
רבי יעקב בן
אברהם ועיישה
סבג ז"ל

לע"נ
הרב אשר וסרטייל ז"ל
נלבי"ע ט' בכסלו
תשס"ט

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

אדר תשע"ב, מרץ 2012
בית הדין בירושלים, תיק 71029

הקורס התבטל - אך ניתן שכר ראוי

בעניין שבין:

הנתבעת **התובע**
תנועת נוער **פלוגי**

א. תמצית עובדתית

התובע נשכר על ידי הנתבעת לשמש כרכז בקייטנה בחופשת הקיץ. על פי המוסכם בין הצדדים, התובע יעבור הכשרה של ירי באקדח, על מנת שישמש גם כמאבטח ויתווסף לו שכר של 50 ₪ ליום. שכרו עבור הזמן שישקיע בקורס הכשרה האבטחה, נקבע ל 500 ₪ נוספים. קורס ההכשרה, התקיים כשבועיים לפני תחילת המחנה. בפועל, התובע לא השתתף בקורס האבטחה, בשל העובדה שלא הופיע ברשימות ממשרד הפנים, שהגיעו לגוף שהפעיל את הקורס.

ב. טענות התובע ותביעותיו

לתובע 4 תביעות:

1. לטענת התובע, יש לראות בקורס ההכשרה, לא רק אמצעי לכך שישמש כמאבטח, אלא גם כחלק מן השכר עצמו. עלות קורס האבטחה הוא 2000 ₪, ואילו היה מוכשר בקורס זה, היה יכול לעבוד כמאבטח בשכר למשך תקופה. לטענתו, לא הופיע ברשימות בשל רשלנות של הנתבעת. התובע ביסס טענה זו בכמה דרכים. ראשית, חברים שלו שעברו את הקורס, אכן שימשו כמאבטחים לאחר המחנה במקומות נוספים. שנית, נקבעו סכומים נמוכים מאוד עבור הדרכות שביצע קודם למחנה (40 ₪). ברור שהסכים לסכומים פעוטים כאלה רק משום שראה את העבודה כולה כעסקת חבילה. 2. על פי חישוב השכר, מגיעים לו עוד 90 שקלים נוספים. 3. השכר שולם באיחור רב, ולאחר לחץ ותחנונים. על כן מגיע לו פיצוי על הלנת השכר. 4. הוצאות משפט, 200 ₪.

ג. טענות הנתבעת והתביעה הנגדית

לטענת הנתבעת, בעבודה זמנית בתנועת נוער יש אלמנט של התנדבות. הם מצרים על כך שיש עיכוב בתשלום השכר. כך זה פעמים רבות בתנועות נוער, בשל אילוצים שונים. לדוגמה, במקרה זה, התשלום עוכב בשל העובדה שרכז המחנה (האחראי על הנתבע), ניתק קשר מייד עם סוף המחנה, ולקח זמן רב עד שהעביר דו"ח מפורט של העובדים ותקופות העבודה שלהם. כמו כן, לאחר מכן בתקופת הדיונים על השכר, האחראי היה במילואים, וכך נוצר העיכוב בתשלום. ביחס לקורס ההכשרה, טוענים נציגי הנתבעת, שהם עשו הכל שהתובע יהיה גם מאבטח, שכן זה היה אינטרס כלכלי שלהם. אין לדעת מה גרם לכך שלא הופיע ברשימות. נציגי הנתבעת טוענים ששילמו יותר משהיינו חייבים לשלם. שילמנו 500 ₪ כאילו עבר את ההכשרה וגם 50 ₪ נוספים ליום, בסך הכל 1000 ₪ מעבר לנדרש. ביחס לטענתו, שעל פי החישוב המלא, חסר 90 ₪ שהם עדיין צריכים לשלם, השיבו נציגי הנתבעת, שיתכן הדבר. אך לטענתם, ה-1000 ₪ שולמו בטעות, כי לא ידענו שיהיה דין תורה ועל דעת שיובילו אותם לבית דין, לא היו משלמים. כעת הם תובעים השבת 1000 ₪.

ד. דיון

עיכוב תשלום השכר

קודם קביעת עמדה בנדון דיון, חשוב לשים לב לחשיבות המיוחדת של מתן שכר שכיר בעיתו. עניין זה זכה להדגשה מיוחדת בתורה: "לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בוקר (ויקרא, יט, יג) וכן: "לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיק או מגרד אשר בארצך בשעריך, ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו ולא יקרא עליך אל ה', והיה בך חטא." (דברים, כד, יד-טו). הנביא מלאכי (ג, ה) מתריע: "וקרבת אלכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר-שכיר אלמנה ויתום ומטי גר ולא יראוני אמר ה' 'צבאות'.

וכך היא לשון הרמב"ם בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ב:

כל הכובש שכר שכיר – כאילו נטל את נפשו ממנו, שנאמר 'ואליו הוא נושא את נפשו' (דברים כד, טו). ועובר בארבע אזהרות, ועשה: משום בל תעשוק, ומשום בל תגזול, ומשום 'לא תלין פעולת שכיר' (ויקרא יט, יג), ומשום 'לא תבוא עליו השמש'

(דברים כד, טו), ומשום 'ביומו תיתן שכרו' (שם)....

על כן, אין הצדקה לעיכוב שכר עובדים מטעם זה או אחר, בוודאי לא כפרקטיקה קבועה.

בכפוף לאמירה העקרונית, לא ברור שבנדון דיון, העיכוב היה כה חמור, ולשאלת הפיצוי נתייחס להלן.

הקורס כשכר עבודה

אין חולק על כך, שתאריך הקורס היה כשבועיים לפני עיקר העבודה – מחנה הקיץ. לשאלת בית הדין, כיצד הגיב לביטול הקורס, ומדוע למרות זאת עבד במחנה, השיב התובע כי נאמר לו שהוא יפוצה על כך. לא נקבע פיצוי מסויים. על כן, גם אילו היינו מקבלים את עמדת התובע, שהקורס הוא חלק מן התמורה, ברור שאין מקום לתמורה מלאה על אובדן הקורס. התובע החליט להמשיך בעבודה, למרות שלא ביצע את הקורס.

החיוב מעיקר הדין על ביטול הקורס:

התובעת שלחה את התובע לקורס, הוא הגיע, אך שם הודיעו לו שאינו נכלל ברשימת המשתתפים. נמצא, שהנתבעת גרמה לביטול יומו של התובע, ולהוצאות נסיעה וכד'. לכאורה יש מקום לפיצוי על כך כפי הדין המבואר שולחן ערוך חושן משפט סימן שלג סעיף א:

השוכר את הפועלים... הלכו החמרים ולא מצאו תבואה; פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה; או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים, אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שצריכה פועלים, אין לפועלים כלום, ומה בידו לעשות; ואם לא ביקר, נותן להם שכרן כפועל דהיינו, במצב בו התברר שאין במה להעסיק את הפועל, בוחנים את השאלה האם הדבר באחריות בעל הבית (המעסיק), או לא.

בנדון דידן, אם היה באפשרות הנתבעת למנוע את הגעת התובע לקורס ההכשרה (שאלה זו לא הובררה בפני בית הדין), היה עליה לשלם לו. נראה שהיה על הנתבעת לשלם רק עבור יום עבודה אחד, ולא יותר מכך. גם התשלום הוא רק כ'פועל בטל' (ראו נו"כ על שו"ע שם), ולא תשלום מלא.

השכר ליום עבודה

לגבי התשלום ליום עבודה במהלך המחנה טען התובע: שכרו אותי בסכום של 350 ליום, על מנת שאהיה מרכז ואיש אבטחה, אך ללא התניה שאשא עימי נשק. לעומת זאת, לטענת הנתבעת, 50 ₪ נוספים ניתנו דווקא למי שעסק גם באבטחה. התובע ידע שישנן שתי מדרגות שכר, וששכרו עומד על 350 ₪ תמורת עבודתו כרכז וכמאבטח גם יחד. הוא ידע גם שלא יוכל לעסוק באבטחה, ובכל אופן בחר להגיע למחנה הקיץ. יתכן אולי שגם בזו סמך על ההבטחה שהוא יפוצה על ביטול הקורס, אך אין לראות את הדברים כאילו הובטחו לו 350 ₪ בלא תנאי.

נציין, שבמקום בו אין הסכמה מפורשת בין המעסיק והעובדים על שיעור השכר, הדין הוא "נותן להם בפחות שבפועלים" (רמ"א חו"מ סימן שלב, ד). דהיינו את השכר המינימאלי הנהוג לפועל.

תשלום 1000 ₪ - פיצוי הולם.

כאמור, התובעת שילמה גם 500 ₪ עבור ימי ההכשרה, וכן שכר מלא של 350 ₪ עבור כל יום עבודה. התובעת מבקשת השבת ה-1000 ₪ שניתנו לטענתה בטעות. התובע מבקש 90 ₪ נוספים, וכן תמורה נוספת לכך שלא עבר קורס אבטחה.

כפי שעולה מהאמור לעיל, התובעת לא הייתה חייבת בסכום המלא ששילמה, אך יש בסיס לחיוב של סכום חלקי מתוכו, במיוחד אם אכן הובטח לתובע פיצוי. לדעת בית הדין, פיצוי של כ-910 ₪ (1000 פחות 90 ₪ שאין עליהם חולק) מהווה פיצוי הולם, על ביטול הקורס, וכן על העיכוב הלא ראוי בתשלום השכר.

בנסיבות אלו, שהיה מקום לפיצוי התובע, והתובעת שילמה סכום מסויים משיקולים שונים, אנו לא רואים מקום להשבת כל הסכום או אף חלקו, למרות שלאחר מכן, הגיעו הצדדים לבית הדין.

למרות הנהוג של בית הדין לחלוקת אגרת בית הדין באופן שווה בין הצדדים, אנו לא רואים מקום להשתתפות של הנתבעת במקרה זה בתשלום האגרה, שכן דומה שלאחר תשלום השכר, היה ראוי לו לתובע למשוך את תביעתו.

ה. סיכום

הנתבעת רצתה שהתובע יעבור קורס אבטחה, אך קרתה תקלה. כיוון שהמחנה התחיל כשבועיים לאחר ביטול הקורס, התובע ידע שלא יעבור את הקורס, ובכל אופן בחר לעבוד במחנה. התובעת פיצתה את התובע לפני משורת הדין, ועל נכון עשה התובע שניסה לתבוע מן הנתבעת סכומים נוספים. התביעה נדחת.

ו. החלטה

1. התביעה והתביעה הנגדית נדחות.
2. אין צו להוצאות.
3. פסק הדין ניתן ביום ז' אדר תשע"ב 1 במרץ 2012.

והאמת והשלום אהבו

הרב יוסף כרמל

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

Melbourne, Australia

מלבורן, אוסטרליה

סיוון תשס"ז

כלה המסרבת לכסות ראשה בהינומא

השאלה

מתי החל המנהג של לבישת הינומא? כלה בקהילתי, שביקשה ממני לערוך לה חופה וקידושין, מתנגדת בחריפות לשים על ראשה הינומא. האם עלי להימנע מלערוך את הקידושין? האם תהיה בעיה בחלותם של הקידושין?

התשובה

המנהג שכלה לובשת הינומא בשעת חופתה הוא מנהג עתיק¹, ונאמרו בו כמה טעמים² כמו בשאר מנהגי ישראל ובכללם מנהגי החופה – יש להשתדל לקיימם, ואין לזלזל בהם³. אם הכלה מסרבת ללבוש הינומא, אין זה מעכב על-פי דין את סידור החופה והקידושין⁴. על הרב המסדר, שמכיר את הזוג ואת הקהילה, לשקול היטב אם שינוי זה יביא תועלת של קירוב רחוקים וכדומה, או שמא הוא עלול חלילה להוות סיכון לחתירת יחידים או ציבור לשינויים נוספים שאינם מותרים או רצויים⁵.

1. במשנה (כתובות טו ע"ב) מוזכר המנהג שכלה בתולה הייתה יוצאת בהינומא וראשה פרוע. בגמרא (שם יז ע"ב) שואלים "מאי הינומא?" ומסביר ר' יוחנן: "קריתא דמנמנה בה כלתא". רש"י שם מפרש: "קריתא – צעיף על ראשה משורבב על עיניה, כמו שעושין במקומינו, ופעמים שמתנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין, ולכך נקרא הינומא, על שם תנומה".

בתשובת הרשב"א שמובאת ב"אורחות חיים" (הלכות קידושין סי' יג עמ' 56), ומשם גם ב"בית יוסף" (טור אבה"ע סי' לא, עמ' רפד במהד' מכוון ירושלים) כתב: "עוד עכשיו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קידושין". וכן מביא הרמ"א (אבה"ע סי' לא ע"ב). גם במהרי"ל (הלכות נישואין אות ב, עמ' תסד במהד' מכוון ירושלים) מופיע שהכלה "...והינומא על פניה".

א. המרדכי (ריש מסכת כתובות סי' קלב) כתב שהסיבה שמזכירים את החופה לפני הקידושין בברכת האירוסין היא "משום דזימנין מקדש בשעת ברכת הנשואין, ואז הכנסת חופה קודמת לקידושין, כי הכנסת החופה הוא שמוסרה בשחרית לחתן קודם הברכה". ה"דרישה" (טור אבה"ע סי' סה אות א) כתב על זה: "נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן... לכסות ראש הכלה, היא היא הנקרא בזמנינו הכנסת כלה לחופה".

התוספות (יומא יג ע"ב ד"ה לחדא) כתבו: "אבל בתולה משיצתה בהינומא הויה חופה שלה". וכן הביא הרמ"א (שו"ע אבה"ע סי' נה סי' א) כ"יש אומרים". הב"ח (טור אבה"ע סי' סה אות א) כתב: "ולכך ביום ה' או ביום ו' לאחר יציאת ב"ה [=יציאה מבית הכנסת] שחרית מכסין ראש הכלה בסודר, שאז מסרה האב לחתן, ולכן נוהגין במדינת רוסיה להקפיד שלא לילך לכסות ראש הכלה בשחרית בלתי החתן עמהם, ושהחתן יאחוז בכיסוי עם הרב והחשובים לכסות ראשה, ונראה שזהו מ"ש התוספות".
- ב. לפי שו"ת הרשב"א הנ"ל (בהערה 1), מרוויחים מכיסוי פניה שאין חשש שמא היא מקפידה במה מתקדשת. מובא ברמ"א (אבה"ע סי' לא סוף ע"ב). שטעם זה שייך רק בהינומא מביד שמונע ראייה.

ג. בשו"ת הרשב"א (שם) כתב: "עכשיו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קידושין", ומשמע שעשו כך בגלל טעמי צניעות. שו"ת "שארית יעקב" (לרב יעקב זאב בן אברהם כהנא, אבה"ע סי' יח, "עוד ממנהגי חתן וכלה") מביא כמה הסברים למנהג זה, ואחדים מהם נובעים מטעמי צניעות. כן הובא גם בליקוטי מהרי"ח (סדר נשואין, ד"ה והנה הטעם שמכסין).

ד. שו"ת "שארית יעקב" (שם) מציע נימוקים נוספים: למנוע עין הרע, להראות שאסורה לאחרים ולמנוע חילול השם שעלול להיות בגלל שבחי שקר.
- ועיין בדברי שו"ת מהר"ם שיק (סי' פח), שהחמיר שלא לסדר קידושין לחתן שאינו מוכן ללבוש קיטל, אף שוודאי אינו מעכב את הקידושין, ואף ביש מקומות שלא נהגו בו, שבמנהגים כאלה שייך "אל תיטוש תורת אמך", וכלל יש לנו ברמ"א (אור"ח סי' תרצ סעיף ז): "אין לבטל שום מנהג". וכן כתב גם בשו"ת "באר משה" (ה סי' קסו).
- לגבי הטעם של הינומא כחופה, יש להעיר שהרמ"א (שם סי' נה ע"ב א) הביא כמה דעות מהי חופה, והסיק: "והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים ומקדשה שם... וזה החופה הנוהגת עכשיו". על-פי זה ונימוקים נוספים, הטי"ז (אבה"ע סי' סה אות ב, וביו"ד סי' שמב ס"ק א), המובא גם בב"ש (שם אבה"ע סי' סה ס"ק ג) דוחה את דברי ה"דרישה" הנ"ל, שהינומא היא חופה.

ונוסיף שבשו"ת "שבט הלוי" (י סי' רמב אות ה) טען על-פי שו"ת "מהר"ם מינץ" (סי' קט עמ' תקלד-תקלה במהד' מכוון ירושלים) שכיסוי הכלה שאולי יחשב כחופה "לא היה זה כיסוי ראש לבד, כמו היום", אלא טקס יותר מורכב, ובזמנם "לא היתה להם חופה אחרת".

לגבי הטעם להראות שאינה מקפידה במה מתקדשת, ברמ"א שם משמע שגם אם היא מסתכלת אין שום חשש בקידושין, הואיל שנוהגים לקדשה בטבעת שאין בה אבן, וגם "נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שווה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה", והנימוק של כיסוי פני הכלה בא רק בסוף כתוספת בעלמא. ודאי שהטעמים האחרים של צניעות, עין הרע, להראות שאסורה לאחרים ומניעת חילול השם אינם מעכבים כלל בעצם הקידושין.

כפי שהזכרנו לעיל (הערה 3), שו"ת מהר"ם שיק ושו"ת ו"באר משה" החמירו מאוד לגבי שינויי מנהגים בטקס הנישואין, גם במנהג של לבישת קיטל, למרות ש"אמנם שלא נתפשט מנהג זה בכל ישראל, נהרא נהרא ופשטיה" (לי המהר"ם שיק שם ד"ה אם אמנם). מצד שני, בשו"ת "נהרי אפרסמון" (לרב יעקב טענענבוים, יו"ד סי' כו) מביא את המהר"ם שיק וממשיך שכאשר הרב המסדר "חושש שאם לא יסדר קידושין יביאו את הידוע לסדר, אשר יהיה ח"ו קלקול גדול, יבחר הרע במיעוטו... יסדר להם קידושין ויפרסם כי זה רק הוראת שעה מטעם הידוע, ולא ילמדו מזה אחרים". גם שו"ת "אפרקסתא דעניא" (לרב דוד שפערברג, חלק א סי' קע) מביא את שו"ת "מהר"ם שיק" ואת שו"ת "נהרי אפרסמון", ומסיק: "כיון דלא בא לכאן כ"א לסידור קידושין, ויש חשש גדול שיבא ח"ו לקלקול יותר גדול – נתרציתי לסדר קידושין בלבישת טלית [בלי קיטל], ושלא בחצר בית הכנסת". הכלל העולה מזה הוא שלכתחילה יש להקפיד מאוד ולהיזהר מכל שינוי מנהג, במיוחד בפני רבים. ברם, אם הרב המקומי מבין שהקפדה זו תביא לקלקול גדול יותר מאשר לביטול המנהג – יש מקום לסדר את הקידושין גם בלי קיום המנהג.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

